

Onderzoeksplan

Bollen- en sierteelt

Opstellers	Edwin de Jong en Sam Heslinga
Portefeuillehouder	Marko Bos
Datum	21 juni 2023

Inhoud

1.	Aanleiding	3
2.	Onderzoeksvraag.....	8
3.	Onderzoeksaanpak	9
3.1	Afbakening en onderzoeksperiode	9
3.2	Plan van aanpak	9
3.3	Planning onderzoek op hoofdlijnen	11
	Bibliografie	12
	Bijlage Onderzoeksfasen	14

1. Aanleiding

Nederland staat bekend om zijn bloembollenvelden.¹ Bloembollen (aanvankelijk alleen tulpen) worden hier vanaf de 16^e eeuw geteeld. De grootschalige bloembollenteelt zoals wij die kennen ontwikkelde zich vanaf halverwege de 19^e eeuw in de Bollenstreek. Dit is een gebied aan de Hollandse kust dat zich uitstrekt van de benedenloop van de Oude Rijn ten westen van Leiden tot aan het gebied ten westen van Haarlem. Nog steeds worden de meeste bloembollen in de Bollenstreek en in het noorden van Noord-Holland geteeld, maar ook in andere delen van Nederland treffen we tegenwoordig bollenvelden aan. Zo ook in Drenthe. Het areaal bloembollen in Drenthe is in de laatste 20 jaar verviervoudigd van een kleine 500 naar zo'n 2.000 hectare. Na Noord-Holland, Flevoland en Zuid-Holland is Drenthe thans de vierde bloembollenprovincie van Nederland.² Veruit de meeste bollenvelden vinden we in de gemeenten Midden-Drenthe en Westerveld. In deze beide gemeenten vindt opgeteld ruim driekwart van de Drentse bollenteelt plaats.³

Bollenteelt en gewasbescherming ter discussie

Naast kleurrijke plaatjes leveren de bollenvelden discussies op. Bollenteelt is een intensieve vorm van tuinbouw. Voordat de bollen de grond in kunnen, moeten telers de waterhuishouding van het perceel kunstmatig reguleren: in het voorjaar diepe drainage en in de zomer dikwijls beregening. Hierdoor vindt veelal verstoring van het bodemprofiel plaats en kunnen aanliggende percelen te kampen krijgen met verdroging. Daarnaast is het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de bollenteelt hoog. Vooral in de lelieteelt gebruiken telers veel middelen: in 2020 gebruikten telers in de lelieteelt 114 kg werkzame stof per hectare, tegen 26 kg in de tulpenteelt.⁴ Een groot deel van deze middelen bestaat uit het onschuldige paraffineolie dat ook in de biologische landbouw wordt toegepast. Er worden ook meer omstreden⁵ middelen gebruikt, waaronder Glyfosaat.⁶ Een aantal middelen die tot voor kort veel in de lelieteelt werden gebruikt, zoals Mancozeb en Thiacloprid, zijn recentelijk verboden.⁷

Telers in Drenthe verbouwen vergeleken met de rest van Nederland veel lelies; gemiddeld bestaat de Nederlandse teelt voor 21% uit lelies, terwijl dat in Drenthe 71% is.⁸ Het is aannemelijk dat het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen (uitgedrukt in kg werkzame stof) ten behoeve van

¹ Waar in dit document bloembollen wordt genoemd, worden ook knollen (zoals bij de dahlia) en wortelstokken (zoals bij de iris) bedoeld.

² Afgemeten aan het areaal aan bloembollen, zie CBS, landbouwtellingen.

³ Cijfers uit 2022, bron: <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/>.

⁴ <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/>.

⁵ Zie bijvoorbeeld Zembla: <https://www.bnnvara.nl/zembla/artikelen/de-toekomst-van-de-omstreden-onkruidverdelger-glyfosaat-in-europa>, benaderd op 15 juni 2023.

⁶ CBS: <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/85130NED/table?dl=5F4F8>.

⁷ CBS: <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/85130NED/table?dl=5F4F8>. De Europese commissie heeft de licentie voor het gebruik van Thiacloprid niet verlengd en is op 30 april 2020 vervallen. Mancozeb is vanaf juni 2021 in de EU verboden.

⁸ Cijfers uit 2022, bron: <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/>.

bloembollen in Drenthe hoog is. Opvallend is dat het areaal bloembollen per bloembollenbedrijf in Drenthe veruit het grootst is in Nederland. Wellicht zijn Drentse bollentelers grootschalig, maar waarschijnlijker is het dat 'reguliere' landbouwers gronden verhuren/verpachten aan bollentelers uit de meer traditionele bloembollengebieden in Nederland (contractteelt versus teelt in eigen beheer). Dit zal in het onderzoek verder uitgezocht worden.

Er is maatschappelijke en politieke zorg over de belasting van mens, dier en milieu, met name door het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in land- en tuinbouw.⁹ De intensiteit van de bollenteelt zorgt voor belangentegenstellingen tussen telers, producenten en leveranciers van gewasbeschermingsmiddelen enerzijds en anderzijds omwonenden, drinkwaterbedrijven en natuurorganisaties. Gewasbeschermingsmiddelen worden tot in een grote omtrek aangetroffen in en om woningen (zowel van telers als van omwonenden). Ook worden concentraties van (residuen van) deze stoffen aangetroffen in het lichaam van telers en omwonenden, in natuurgebieden en in toenemende mate in het drinkwater.¹⁰ Naar aanleiding van de zorgen van omwonenden voerde het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) in 2018 een verkenning uit naar de gezondheidssituatie van omwonenden van landbouwgrond (zie onderstaand kader). Het onderzocht of omwonenden vaker dan niet-omwonenden bepaalde gezondheidsproblemen hebben. Er kwamen geen gezondheidsproblemen naar voren die samenhangen met de bollenteelt.

Blootstellingsonderzoek RIVM (OBO-onderzoek)

Restanten van bestrijdingsmiddelen die op de onderzochte bollenvelden zijn gebruikt, zijn teruggevonden in de buitenlucht rond woningen in de buurt. Ook in het stof op de deurmat en in het huisstof zaten resten. Daarnaast zijn ze aangetroffen in de urine van omwonenden van bloembollenvelden, zowel bij volwassenen als bij kinderen. Dit was ook het geval in de urine van mensen die op meer dan 500 meter afstand van agrarische velden woonden. Bij bollentelers en hun gezinsleden zijn hogere concentraties bestrijdingsmiddelen gemeten dan bij andere omwonenden. Er kwamen geen gezondheidsproblemen naar voren die samenhangen met de bollenteelt. Er waren wel indicaties voor gezondheidsproblemen in andere teelten. Het RIVM vindt het daarom nodig om een brede werkgroep te laten verkennen of en hoe nader gezondheidsonderzoek ingevuld kan worden. Dan zou ook naar andere aandoeningen en klachten moeten worden gekeken, zoals effecten op cognitieve ontwikkeling of autisme, dan in de verkenning mogelijk was. Ook verdient de gezondheid van kwetsbare groepen, zoals kinderen jonger dan 16 weken, speciale aandacht.¹¹

De telers en agrarische bedrijven (waaronder ook producenten en leveranciers van gewasbeschermingsmiddelen) stellen dat gewasbeschermingsmiddelen veilig in het gebruik zijn, terwijl omwonenden, drinkwaterbedrijven en natuurbeschermers zich zorgen maken (zie onderstaand kader). Nieuwe inzichten leiden tot meer, en in een aantal gevallen strengere, beoordelingscriteria.

⁹ RTV Drenthe: <https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/14056943/metenweten-ziet-geen-nut-in-gesprekken-over-bollenteelt-overheid-is-aan-zet>, benaderd op 30 mei 2023.

¹⁰ RIVM. (2019). Bestrijdingsmiddelen en omwonenden, samenvattend rapport over blootstelling en mogelijke gezondheidseffecten. RIVM.

¹¹ RIVM. (2019). Bestrijdingsmiddelen en omwonenden, samenvattend rapport over blootstelling en mogelijke gezondheidseffecten. RIVM.

Toelating gewasbeschermingsmiddelen door het Ctgb

Voordat gewasbeschermingsmiddelen op de markt komen, beoordeelt het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) of deze veilig gebruikt kunnen worden. De normen die het Ctgb hanteert zouden volgens sommige deskundigen en omwonenden onvoldoende zijn om omwonenden en de natuur te beschermen. Zo houdt het Ctgb bij toelating geen rekening met de blootstelling (door drift) van omwonenden en beoordeelt zij alle gewasbeschermingsmiddelen afzonderlijk. Zij houdt geen rekening met de gevolgen van blootstelling aan combinaties van middelen. Volgens de Gezondheidsraad is er verder een groeiende wetenschappelijke basis voor een verband tussen sommige (toegelaten) gewasbeschermingsmiddelen en ontwikkelingsstoornissen bij jonge kinderen (zoals ADHD en ASS) en neurodegeneratieve ziekten bij volwassenen (zoals ziekte van Parkinson en Alzheimer).¹²

Naar aanleiding van het OBO-onderzoek gaven onder meer het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en de provincies Drenthe en Overijssel in 2019 opdracht om in Drenthe en Overijssel verkennende gesprekken te voeren met omwonenden, telers en andere belanghebbenden. Doel van deze gesprekken was te achterhalen wat er leeft rond het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de bollenteelt. In het eindrapport concludeerden de rapporteurs dat de omwonenden en telers hun tegenstellingen niet samen kunnen oplossen. De gezamenlijke overheden zijn volgens het rapport aan zet. Het rapport vraagt om een helder en consistent beleid en maatregelen op het snijpunt van landbouw, volksgezondheid en ruimtelijke ordening. Dit zou gepaard moeten gaan met een grote aandacht voor de onderlinge verhoudingen (welzijn, leefbaarheid en samenlevingsopbouw) op het platteland.¹³

Er zijn recentelijk twee potentieel invloedrijke uitspraken gedaan in rechtszaken tegen de bollenteelt in Drenthe. De eerste zaak betrof het verzoek van Milieudefensie aan Gedeputeerde Staten van Drenthe om handhavend op te treden tegen het draineren, beregenen, onttrekken van grondwater en het gebruik van bestrijdingsmiddelen. De Rechtbank Noord-Nederland stelde Milieudefensie in het gelijk en oordeelde dat de lelieteler had moeten onderzoeken of de teelt significante gevolgen zou hebben voor de nabij gelegen Natura-2000-gebieden.¹⁴ In een andere – zeer recente – zaak eisten omwonenden in een (civielrechtelijk) kort geding het stopzetten van het gebruik van bestrijdingsmiddelen. De rechter oordeelde dat een potentieel groot risico voor de gezondheid van omwonenden, in het kader van de belangenafweging, voor ging op de hogere winstgevendheid van de lelieteelt. De rechter verbood de teler nog langer gewasbeschermingsmiddelen te gebruiken.¹⁵ Welke gevolgen deze laatste uitspraak zal hebben op de mogelijkheden voor boeren om in Nederland lelies te telen, is nog onduidelijk. De LTO vreest een belangrijke precedentwerking.¹⁶

¹² Gezondheidsraad. (2020). Vervolgadvies gewasbescherming en omwonenden. Gezondheidsraad.

¹³ Kool, M. en Buitenkamp, M. (2019). Uitgesproken, weergave uitkomsten verkennende gesprekken telers, omwonenden en organisaties. Anantis.

¹⁴ Rechtbank Noord-Nederland, 18 juni 2021, zaaknummer: LEE 19/1028.

¹⁵ Rechtbank Noord-Nederland, 12 juni 2023, ECLI:NL:RBNNE:2023:2333.

¹⁶ LTO: <https://www.lto.nl/ito-verbijsterd-over-uitspraak-gewasbescherming-lelieteelt/>, benaderd op 16 juni 2023.

De rol van de provincie in de bollenteelt

De wet bepaalt welke gewasbeschermingsmiddelen in Nederland zijn toegestaan en hoe die middelen moeten worden gebruikt. Het Rijk is hier bevoegd gezag.¹⁷

Drentse Statenfracties hebben regelmatig hun zorgen geuit, met name over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen waaraan zowel bollentelers als omwonenden worden blootgesteld. Wellicht – zo is hun idee – kan de provincie haar ruimtelijke bevoegdheden gebruiken om invloed op de bollenteelt uit te oefenen. De provincie Drenthe stelt zelf dat het ruimtelijk instrumentarium weinig mogelijkheden biedt om de bollenteelt te reguleren. In een onderzoek in opdracht van de Commissie van Onderzoek van het Drents Parlement beargumenteren juristen dat bij nieuwe situaties een teelt- en spuitvrije zone aanvaardbaar is, als de afweging tussen de belangen van telers en omwonenden daar aanleiding voor geven. Bij bestaande situaties is het lastiger om teelt- en spuitvrije zones vast te stellen dan bij nieuwe situaties, maar onmogelijk is het niet. De voorziene Omgevingswet zou hier meer mogelijkheden voor bieden.¹⁸ In reactie op dat onderzoek gaven Gedeputeerde Staten aan zich te kunnen vinden in de bevindingen van de Commissie van onderzoek maar dat de Omgevingswet volgens hen niet tot meer bevoegdheden van de provincie gaat leiden.¹⁹

De provincie kiest er niet voor om via de Provinciale Omgevingsverordening regulerend op te treden. In het coalitieakkoord 2019-2023 geven de coalitiepartijen PvdA, VVD, CDA, Groenlinks en ChristenUnie aan ‘geen extra regels bovenop de landelijke regels op te leggen’ aan de landbouwsector.²⁰ Het ministerie van LNV, de provincie en gemeenten kiezen in sterke mate voor vrijwillige regulering door de sector zelf (deels via stimuleringsbeleid). Gemeenten voeren gesprekken met bewoners en telers over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. In sommige gemeenten zijn convenanten tussen de gemeente en telers afgesloten.

Verduurzaming bollenteelt

Om de sector economisch perspectief te kunnen bieden, formuleerde de Rijksoverheid, samen met een aantal stakeholders de Toekomstvisie gewasbescherming 2030.²¹ Hierin beschreven ze drie strategische doelen. Ten eerste moeten plant- en teeltsystemen weerbaar zijn. Ten tweede moeten land- en tuinbouw verbonden zijn met de natuur. Tot slot mogen er geen emissies in de natuur en nagenoeg geen residuen op producten terecht komen.²² Deze toekomstvisie is uitgewerkt in een landelijk uitvoeringsprogramma.

¹⁷ Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden. (2007, 17 november). Geraadpleegd van <https://wetten.overheid.nl/BWBR0021670/2020-01-01>.

¹⁸ Provincie Drenthe, Commissie van Onderzoek, rapport ruimtelijke ordeningsinstrumentarium Bollenteelt, 11 juli 2022.

¹⁹ Provincie Drenthe, Brief van Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten, Onderwerp: Juridische mogelijkheden gewasbeschermingsmiddelen, 8 november 2022.

²⁰ Provincie Drenthe. Mooi voor elkaar!, coalitieakkoord 2019-2023, mei 2019.

²¹ Dit betreft de agrarische ondernemers, de adviseurs, de afnemers, de toelatingshouders, de nationale en lokale overheid, milieuorganisaties, producenten van uitgangsmateriaal, loonwerkers en machinefabrikanten en -leveranciers.

²² Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie gewasbescherming 2023, pp. 4, 5 en 60.

Het Programma Duurzame Bollenteelt Drenthe is onderdeel van dit landelijke uitvoeringsprogramma.²³ Het Programma Duurzame Bollenteelt Drenthe richt zich op het stimuleren en financieren van het verduurzamen van de teelt. De deelnemers, waaronder provincie Drenthe, hebben als doel te komen tot 'een duurzame en vitale' bollenteelt waarmee de omgeving zo min mogelijk wordt belast.²⁴ Dit willen ze bereiken door het ontwikkelen van kennis en het bevorderen van de dialoog tussen telers en omwonenden.²⁵ In dit programma worden experimenten gedaan om te komen tot een verlaging van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de lelieteelt. Het Programma Duurzame Bollenteelt Drenthe bestaat uit de volgende onderdelen:

1. ontwikkelen van kennis die leidt tot een fundamentele verbetering in de verduurzaming van de bollenteelt;
2. bevorderen van de dialoog tussen telers en omwonenden, zodat een open gesprek ontstaat en begrip voor elkaars situatie;
3. komen tot het gebruik van een pakket gewasbeschermingsmiddelen met een lagere milieubelasting.

Naar aanleiding van het maatschappelijke en politieke debat, en de ontwikkelingen binnen het Programma Duurzame Bollenteelt Drenthe, zijn met name in de gemeente Westerveld de verhoudingen tussen bollentelers, bewonersgroepen en de gemeente diepgaand verstoord. Telers voelen zich geïntimideerd. Verontruste omwonenden voelen zich geschoffeerd en onbegrepen door gemeente, telers en medebewoners. Niet georganiseerde bewoners zijn bezorgd over hun gepolariseerde gemeenschap.²⁶ Om de dialoog tussen deze actoren weer op gang te brengen, voerde de Commissaris van de Koning in 2021 bemiddelende gesprekken.²⁷ Deze gesprekken vonden niet plaats in het kader van spoor 2 van het Programma Duurzame Bollenteelt Drenthe, maar stonden hier apart van. Volgens Meten=Weten, een groep verontruste inwoners en gesprekspartner, hadden deze bemiddelende gesprekken niet het gewenste effect.²⁸

²³ HLB research and consultancy in agriculture, De Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur (KAVB), Gemeente Westerveld, Provincie Drenthe, Ministerie van LNV, Waterschap Drents Overijsselse Delta (WDODelta), Agrifirm, CAV Agrotheek, WPA Robertus Alb. Groot. (2021). Programmavoorstel duurzame bollenteelt in Drenthe. HLB research and consultancy in agriculture.

²⁴ Bij het programma zijn betrokken HLB research and consultancy in agriculture, de Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur (KAVB), gemeente Westerveld, provincie Drenthe, Waterschap Drents Overijsselse Delta (WDODelta), LTO Noord, Agrifirm, CAV Agrotheek, WPA-Robertus, Alb. Groot BV en telers die het convenant hebben ondertekend.

²⁵ Duurzame bollenteelt Drenthe: <https://www.duurzamebollenteeltdrenthe.nl/programma/>, benaderd op 28 april 2023.

²⁶ Kool, M. en Buitenkamp, M. (2019). Uitgesproken, weergave uitkomsten verkennende gesprekken telers, omwonenden en organisaties. Anantis.

²⁷ Nieuwe oogst: <https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2021/06/16/jetta-klijnsma-bemiddelt-in-slepende-drentse-bollenruzie>, benaderd op 30 mei 2023.

²⁸ RTV Drenthe: <https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/14056943/metenweten-ziet-geen-nut-in-gesprekken-over-bollenteelt-overheid-is-aan-zet>, benaderd op 30 mei 2023.

2. Onderzoeksvraag

Om tot een goede vraagstelling en afbakening voor dit onderzoek te komen, voerden we een vooronderzoek uit. In dit vooronderzoek hebben we gesproken met een medewerker van de provincie Drenthe die zich bezighoudt met het beleid over bloembollenteelt. Daarnaast hebben we een gesprek gevoerd met een bezorgde omwonende. Ook hebben we een verdiepingssessie in het kader van het Programma Duurzame Bollenteelt Drenthe bijgewoond. Tevens hebben we ons door het lezen van openbare stukken verdiept in de problematiek rondom de teelt van bloembollen in Drenthe. Dit alles heeft tot de volgende onderzoeksvraag geleid:

Welke instrumenten heeft de provincie Drenthe om de schade aan mens en milieu als gevolg van het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de bollenteelt, en de maatschappelijke onrust hierover, te minimaliseren, op welke manier maakt zij daarvan gebruik en hoe effectief is dit?

Deze hoofdvraag valt uiteen in de volgende deelvragen:

1. Hoe verhouden de provinciale doelen op het gebied van (grond)waterkwaliteit, kwaliteit van de leefomgeving en de natuur zich tot de bestuurlijke afwegingen die Gedeputeerde Staten van Drenthe maken met betrekking tot de bollenteelt?
2. Welk instrumentarium staat Gedeputeerde en Provinciale Staten ter beschikking om regie te voeren op de bollenteelt en in hoeverre maken zij hiervan gebruik? Heeft de recentelijke rechtelijke uitspraak ²⁹ gevolgen voor de inzetbaarheid van het publiekrechtelijke instrumentarium?
3. Welke actoren zijn betrokken bij het programma Duurzame Bollenteelt Drenthe en hoe dragen zij bij aan de besluitvorming binnen dit programma?
4. Wat doet de provincie om de schade aan mens en milieu rondom bollenteelt te verminderen en hoe effectief is dit?
5. Welke bijdrage leveren bijdragen van gemeenten en waterschappen aan het oplossen van de schade aan mens en milieu?
6. Welke bestuurlijke afwegingen maken andere provincies waarin bollenteelt plaatsvindt en hoe voeren zij de regie? Welke lessen kan de provincie Drenthe hieruit trekken?

²⁹ Rechtbank Noord-Nederland, 12 juni 2023, ECLI:NL:RBNNE:2023:2333.

3. Onderzoeksaanpak

In dit deel beschrijven we de globale aanpak van het onderzoek. We beschrijven eerst de afbakening van het onderzoek, daarna de onderzoeksmethoden en de planning.

3.1 Afbakening en onderzoeksperiode

De eeuwwisseling markeert het startpunt van de problemen rondom de bollenteelt. Vanaf het einde van de jaren '90 zijn boeren in Drenthe bloembollen gaan telen. Eerst op contract, later ook voor eigen risico. Vanaf het begin van de 21^e eeuw begonnen de eerste omwonenden zich zorgen te maken over de groeiende bollenteelt, hetgeen in 2001 bijvoorbeeld leidde tot oprichting van Bollenboos (eerst als werkgroep, later als stichting). Wij kiezen 2000 – 2023 als onderzoeksperiode omdat deze periode goed te overzien is en de volledige opkomst van de bollenproblematiek beslaat.

In ons onderzoek kijken we naar alle soorten bloembollen, maar vanwege de grote omvang van de teelt en het hoge gebruik van gewasbeschermingsmiddelen zal de teelt van lelies bijzondere aandacht krijgen. Het onderzoek richt zich verder op de provinciale rol in de aanpak van de problemen rondom de bollenteelt.

Er ligt een relatie met de rekenkameronderzoeken over duurzame landbouw en waterbeleid. Waar het nuttig is, zullen we gebruik maken van inzichten uit deze onderzoeken.

Indien het voor het verkrijgen van informatie nodig is, zoeken we samenwerking met andere rekenkamers, zoals die van de gemeente Coevorden, Westerveld en Midden-Drenthe.

3.2 Plan van aanpak

Brede probleemanalyse Drentse bloembollenteelt

We zullen op basis van interviews met belangenorganisaties van bollentelers, achtergronddocumenten en (CBS-)cijfers een beschrijving maken van de ontwikkeling van de bollenteelt en het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in Drenthe. Om een goed beeld te krijgen hoe de Drentse bollensector in elkaar steekt, zullen we – indien mogelijk en eventueel via de provincie – informatie opvragen bij LTO en de belangenorganisaties van de bollenkwekers in Drenthe (zoals de KAVB). Tevens zullen we op basis van beleidsdocumenten een beschrijving geven van het beleid dat de provincie Drenthe met betrekking tot bollenteelt heeft. Deze documenten vragen we op bij de provincie. Daarnaast voeren we gesprekken met deskundigen en stakeholders, waaronder vertegenwoordigers van omwonenden, terreinbeheerders, waterschappen en milieuorganisaties

(zoals de Natuur- en Milieufederatie Drenthe en Milieudefensie). Door deze brede inventarisatie zal naar verwachting veel inzicht in het nut, de noodzaak en de problemen rondom de gewasbescherming in de bollenteelt ontstaan. Tevens analyseren we gemeentelijke convenanten.

Regievoering door de provincie

Er bestaat enige onduidelijkheid over de juridische ruimtelijke ordeningsinstrumenten die de provincie heeft om regie te voeren op de locaties waar bloembollenteelt plaatsvindt. In dit onderdeel brengen we in kaart welke mogelijkheden de provincie heeft om deze regie te voeren. Daarvoor brengen we de juridische mogelijkheden in beeld. We maken gebruik van het advies van Bout Advocaten en de reactie van de provincie hierop. Indien nodig, zullen wij hen interviewen. Verder zullen wij de ingediende handhavingsverzoeken en alle eventuele rechterlijke uitspraken in de onderzoeksperiode over dit onderwerp analyseren. Wij raadplegen deskundigen op het gebied van het omgevingsrecht.

Regievoering hoeft niet alleen via juridisch afdwingbare instrumenten plaats te vinden. Uit interviews met provincie medewerkers en stakeholders en documenten bepalen we wat de provincie aan regievoering heeft gedaan.

Netwerkanalyse: wie is betrokken en wie heeft welke inbreng?

Gezien de maatschappelijke onrust is het van belang te weten welke actoren betrokken zijn bij het bollenteeltbeleid. De documenten over het programma Duurzame Bollenteelt Drenthe suggereren dat er vooral een grote rol is weggelegd voor overheden en vertegenwoordigers van de agrarische industrie, terwijl de rol van milieubelangenvertegenwoordigers en omwonenden onduidelijk of beperkt is. Wij zullen daarom een netwerkanalyse uitvoeren waarin wij kijken welke actoren betrokken zijn bij het programma Duurzame Bollenteelt Drenthe (en eventuele voorlopers van dit programma) en welke inbreng zij hebben gehad. Daarvoor interviewen wij de deelnemers van het programma. Aan de hand van vergaderdocumenten beoordelen we wat ieders inbreng is geweest. Bovendien spreken wij met een aantal voor de hand liggende niet-deelnemers, zoals omwonenden en milieugroeperingen. Als norm hanteren wij dat de deelnemers aan het programma Duurzame Bollenteelt aan de hand van een actorenanalyse zijn geselecteerd. Ook brengen we het politieke debat in Provinciale Staten in beeld. Verder voeren we een analyse uit van bemiddelende activiteiten van de provincie.

Provincievergelijking

Om een breder beeld te krijgen van de sturingsmogelijkheden die de provincie op de bollenteelt heeft, zal een vergelijking plaatsvinden met het beleid van drie andere provincies. Hieruit kunnen we zien of er regiemogelijkheden zijn die de provincie ter overweging kan nemen. Wij zullen daartoe drie provincies selecteren waarmee wij de regie op de bollenteelt van Drenthe vergelijken. Wij selecteren twee provincies waar veel bollenteelt is en één provincie met zandgronden waarin weinig bollenteelt plaatsvindt. Dat laatste doen wij om te zien of deze provincies ander beleid dan Drenthe hebben om de bollenteelt te reguleren. Wij maken de volgende (voorlopige) selectie:

- Noord-Holland (traditioneel bollengebied);

- Flevoland (veel bloembollen, recentere ontwikkeling);
- Gelderland of Overijssel (weinig bloembollen, veel zandgronden)

Per provincie analyseren we of, en zo ja hoe zij de regie voeren op de bollenteelt. Welke instrumenten zetten zij in en hoe succesvol is deze inzet? We doen dit door beleidsstukken te analyseren en gesprekken te voeren met medewerkers van deze provincies. Indien nodig spreken we daar ook met telers, (georganiseerde) omwonenden en de milieufederatie. Dit onderdeel kan wellicht worden uitgevoerd door een stagiair.

3.3 Planning onderzoek op hoofdlijnen

De onderzoeksperiode loopt grofweg van mei 2023 tot en met april 2024. De planning is onder voorbehoud.

Onderdeel onderzoek	Periode
Oriëntatie vooronderzoek en eerste gesprekken	Mei 2023 tot juni 2023
Vaststellen onderzoeksplan	Juni 2023
Uitvoeren feitenverzameling	Juli 2023 tot november 2023
Opstellen nota van bevindingen	December 2023
Ambtelijk hoor en wederhoor	Januari 2024
Schrijven eindrapport	Februari 2024 en maart 2024
Bestuurlijk hoor en wederhoor	Maart 2024
Aanbieding eindrapportage	April 2024

Bibliografie

Documenten

Gezondheidsraad. (2020). Vervolgadvies gewasbescherming en omwonenden. Gezondheidsraad.

HLB research and consultancy in agriculture, De Koninklijke Algemeene Vereeniging voor Bloembollencultuur (KAVB), Gemeente Westerveld, Provincie Drenthe, Ministerie van LNV, Waterschap Drents Overijsselse Delta (WDODelta), Agrifirm, CAV Agrotheek, WPA Robertus Alb. Groot. (2021). Programmavoorstel duurzame bollenteelt in Drenthe. HLB research and consultancy in agriculture.

Kool, M. en Buitenkamp, M. (2019). Uitgesproken, weergave uitkomsten verkennende gesprekken telers, omwonenden en organisaties. Anantis.

LTO: <https://www.lto.nl/lto-verbijsterd-over-uitspraak-gewasbescherming-lelieteelt/>, benaderd op 16 juni 2023.

Provincie Drenthe. Mooi voor elkaar!, coalitieakkoord 2019-2023, mei 2019.

Provincie Drenthe, Commissie van Onderzoek, rapport ruimtelijke ordeningsinstrumentarium Bollenteelt, 11 juli 2022.

Provincie Drenthe, Brief van Gedeputeerde Staten aan Provinciale Staten, Onderwerp: Juridische mogelijkheden gewasbeschermingsmiddelen, 8 november 2022.

RIVM. (2019). Bestrijdingsmiddelen en omwonenden, samenvattend rapport over blootstelling en mogelijke gezondheidseffecten. RIVM.

Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden.

Websites

CBS: <https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/>

Duurzame bollenteelt Drenthe: <https://www.duurzamebollenteeltdrenthe.nl/programma/>, benaderd op 28 april 2023.

Nieuwe oogst: <https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2021/06/16/jetta-klijnsma-bemiddelt-in-slepende-drentse-bollenruzie>, benaderd op 30 mei 2023.

RTV Drenthe: <https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/14056943/metenweten-ziet-geen-nut-in-gesprekken-over-bollenteelt-overheid-is-aan-zet>, benaderd op 30 mei 2023.

Zembla: <https://www.bnnvara.nl/zembla/artikelen/de-toekomst-van-de-omstreden-onkruidverdelger-glyfosaat-in-europa>, benaderd op 15 juni 2023.

Bijlage Onderzoeksfases

Deze tabel bevat de fases van de onderzoeksprojecten van de Noordelijke Rekenkamer. De meeste projecten maken deel uit van het onderzoeksprogramma van de rekenkamer (<https://www.noordelijkerekenkamer.nl/onderzoek/onderzoeksprogrammas>). Daarnaast verricht de rekenkamer onderzoek op verzoek van Statenleden (zie het Onderzoeksprotocol van de NRK, <https://www.noordelijkerekenkamer.nl/over-ons>, onder ‘Werkwijze’).

Fase	Activiteit
Onderzoeksopzet	De rekenkamer zoekt informatie en verkent welke richtingen het project kan ingaan. Dat doet zij onder andere door zich in te lezen en door (informeel en oriënterend) in gesprek te gaan met medewerkers van de provincie(s) en andere inhoudelijk betrokkenen. <u>Resultaat</u> : onderzoeksplan, vastgesteld door het college van de NRK. De rekenkamer stuurt deze onderzoeksopzet naar de provinciesecretaris, met het verzoek een inhoudelijke contactpersoon aan te wijzen.
Uitvoering: Empirisch onderzoek /Nota van Bevindingen + Ambtelijk hoor en wederhoor	De rekenkamer voert vervolgens een startgesprek met de vaste provinciale contactpersoon en de aangewezen inhoudelijke contactpersoon. De provincie levert daarna binnen een maand de gevraagd documenten. De rekenkamer verzamelt gegevens, deels van de provincie, deels van andere instanties. Soms zet zij een enquête uit. De relevante gegevens en de antwoorden op de feitelijke onderzoeksvragen krijgen een plekje in de conceptnota van Bevindingen, vast te stellen door het college van de NRK. Aan de provincie vraagt de rekenkamer het concept van de Nota van Bevindingen te controleren op <u>feitelijke</u> correctheid (de provincie krijgt <u>vijf weken</u> om dit te doen). De rekenkamer stelt vervolgens een reactienota op en bespreekt die met de provincie (vaste contactpersoon en inhoudelijke contactpersoon). Feitelijke onjuistheden in de Nota van Bevindingen corrigeert de rekenkamer.
Uitvoering: Analyse en beoordeling	Op basis van alle gegevens formuleert de rekenkamer conclusies en aanbevelingen. Die vormen, met de inhoud van de Nota van Bevindingen, het <u>eindrapport</u> . Het college van de NRK stelt het eindrapport vast.
Afronding Bestuurlijke reactie	Vervolgens stuurt de rekenkamer het vastgestelde eindrapport aan het college van Gedeputeerde Staten, met het verzoek een bestuurlijke reactie te geven (binnen vijf weken). De rekenkamer biedt aan de desbetreffende gedeputeerde(n) een toelichting te geven op de conclusies en aanbevelingen. <u>NB</u> . Het rapport verandert door dat gesprek niet meer. De bestuurlijke reactie wordt als bijlage bij het rapport opgenomen. Naar aanleiding van de bestuurlijke reactie van het college van Gedeputeerde Staten kan de rekenkamer besluiten een nawoord te schrijven; ook dat is een bijlage bij het rapport.
Nawoord Openbaarmaking	Daarna presenteert de rekenkamer het eindrapport in een besloten bijeenkomst aan de leden van Provinciale Staten; daarna is het rapport openbaar. Daarna licht zij het rapport nog eens toe in een bijeenkomst (zoals een commissievergadering) van PS. <u>NB</u> . Dat betekent dus, dat <u>alle voorgaande stappen betrouwbaar</u> zijn en dat de provincie geen van de stukken die zij van de rekenkamer ontvangt aan derden mag geven.